

OTA-ONALIK ROLI VA MAJBURIYATLARI

Abdumo'minova Dilafruz Alibek qizi

Oqdaryo tuman hokimligi, Oila va xotin-qizlar bo'limi Yangiqo'rg'on-Yangiqishloq
MFY xotin-qizlar faoli

Oqdaryo tumani maktabgacha va maktab ta'limi bo'limi tasarrufidagi 3-sonli Davlat
maktabgacha ta'lim tashkiloti psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ota-onalik burchi, ularning farzand tarbiyasidagi o'rni va mas'uliyati hamda jamiyatda ota-onalar institutining ahamiyati yoritilgan. Ota-onalik rolining ma'naviy, psixologik va ijtimoiy jihatlarini tahlil qilinib, farzand tarbiyasida oilaning ta'siri muhim omil sifatida ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: ota-ona, farzand, tarbiya, mas'uliyat, ma'naviyat, oilaviy qadriyat, mehr, sadoqat, tarbiyaviy jarayon.

Ota-ona – bu nafaqat farzandni dunyoga keltiruvchi insonlar, balki uni jamiyatga, hayotga tayyorlovchi eng muhim tarbiyachilardir. Insonning axloqiy, ma'naviy, ruhiy shakllanishi avvalo oilada, ota-onaning mehr-muhabbati va e'tibori orqali amalga oshadi. Shu bois ota-onalik mas'uliyati eng muqaddas va eng og'ir burchlardan biridir. Har bir ota va ona o'z farzandining taqdiri uchun javobgardir, chunki bola hayotga ilk qadamni oilada qo'yadi, dunyoni ham ota-onasi orqali anglay boshlaydi. Ajdodlarimiz ota-onalikni ilohiy ne'mat deb bilganlar. "Farzand – Allohning omonati", degan so'zlar o'zbek xalqining hayot falsafasida chuqur o'rnashgan. Bu omonatni asrash, unga g'amxo'rlik qilish, uni to'g'ri yo'lga boshlash ota-onaning eng ulug' burchidir. Har bir bola toza, beg'ubor qalb bilan dunyoga keladi, u qanday inson bo'lib ulg'ayishi esa, avvalo, ota-onaning tarbiyasiga bog'liq.

Bugungi globallashuv davrida farzand tarbiyasi masalasi yanada murakkablashmoqda. Axborot oqimi, texnologik rivoj, ijtimoiy tarmoqlar bolaning dunyoqarashi va xulq-atvoriga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Shunday sharoitda ota-onalar farzandlarini faqat moddiy emas, balki ma'naviy jihatdan ham qo'llab-quvvatlashlari, ularni to'g'ri yo'lga boshlashlari zarur. Mehr va e'tibor yetishmagan oilalarda farzandlar befarq, injiq yoki tajovuzkor bo'lib o'sishi mumkin. Shu bois ota-onaning birinchi vazifasi – farzand qalbiga mehr, e'tibor va ishonch urug'ini ekishdir.

Ota-onalikning asosiy roli – namunaviy shaxs bo'lishdir. Farzand ota-onasining so'zidan ko'ra, ularning harakatidan ibrat oladi. Agar ota halol, mas'uliyatli, mehribon bo'lsa, bola ham shu fazilatlarni o'zlashtiradi. Ona sabrli, odobli va fidoyi bo'lsa, farzand ham shu ruhda voyaga yetadi. Shu sababli ota-onalar farzandlarining oldida doimo ibrat manbai bo'lishlari lozim. "Farzand tarbiyasi – bu nasihat emas, namuna", degan fikr o'z tasdig'ini hayotda har doim topadi.

Ota-onaning farzand oldidagi majburiyatlari nafaqat moddiy ta'minot bilan cheklanmaydi. Bola uchun muhim narsa – e'tibor, mehr, tinglanish va tushunilishdir.

Ba'zan ota-onalar bandlik, ish yoki boshqa sabablar bilan farzandlariga yetarli vaqt ajratolmaydi. Bunday holatlarda bola e'tiborsizlikni his qilib, o'zini ortiqcha deb o'ylaydi. Natijada u o'zini jamiyatdan chetlashgan, tushkun holatda sezadi. Shu bois, ota-onalar har kuni, hech bo'lmaganda bir necha daqiqa farzandlari bilan samimiy suhbatlashishlari, ularning his-tuyg'ularini tinglashlari lozim.

Psixologlar fikricha, oiladagi ruhiy muhit bolaning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Agar oilada tinchlik, o'zaro hurmat va mehr hukm sursa, bunday muhitda voyaga yetayotgan bola o'zini xavfsiz, sevilgan, qadrlangan his qiladi. Aksincha, mojaroli, sovuq yoki befarq oilalarda ulg'aygan bolalarda ishonchsizlik, tajovuzkorlik yoki o'zini qadrsiz his etish holatlari kuzatiladi. Shu sababli ota-onaning asosiy vazifasi – oilada sog'lom psixologik muhit yaratishdir. Farzandni tarbiyalashda otaning roli alohida e'tiborga loyiq. Ota – oilaning tayanchi, himoyachisi va namunasidir. Uning qat'iyati, mehnatsevarligi, halolligi farzand uchun hayot darsidir. Ona esa mehr va tarbiyaning beqiyos manbai, bolaga hayotning birinchi saboqlarini beruvchi mehrli qo'ldir. Shu bois ota va ona bir-birini to'ldiruvchi ikki kuch sifatida bola tarbiyasida teng ishtirok etishlari lozim. Bugungi kunda davlat siyosatida ham ota-onalik mas'uliyatini oshirish, oilaviy tarbiyani kuchaytirish masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi "Oila kodeksi"da ota-onaning farzand oldidagi huquq va majburiyatlari aniq belgilab qo'yilgan. Farzandni sog'lom, ma'naviy yetuk va jamiyatga foydali inson qilib tarbiyalash har bir ota-onaning konstitutsion burchidir. Shu maqsadda oilalarda psixologik maslahatlar, ota-onalar uchun treninglar, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'tkazilmoqda.

Ota-onalik burchini chuqur his etish – bu faqat farzandni boqish emas, balki unga to'g'ri yo'l ko'rsatish, uni hayot sinovlariga tayyorlash, uning qalbini ezgulik bilan to'ldirish demakdir. Har bir ota-ona o'z farzandining kelajagini o'ylab, unga halol mehnat, vatanparvarlik, insonparvarlik, sabr-toqat va mehr-oqibat fazilatlarini singdirishi lozim. Chunki farzand – kelajak, ota-ona esa bu kelajakning me'moridir.

Shunday qilib, ota-onalik inson hayotidagi eng yuksak maqom, eng katta mas'uliyat va eng muqaddas burchdir. U jamiyatning poydevorini mustahkamlaydi, kelajak avlodni ma'naviy yetuklikka yo'naltiradi. Ota-onaning mehr-muhabbati, e'tibori va ibrati – bu farzandning eng katta boyligi, insoniyatning eng bebaho merosidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Oila kodeksi". – Toshkent, 2021.

2. Karimova V.M. “Oilaviy psixologiya asoslari”. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Ota-onalik mas’uliyati bo’yicha psixologik tavsiyalar to’plami. – Toshkent, 2022.
4. Abduqodirova N. “Farzand tarbiyasida ota-onaning roli”. – Samarqand, 2019.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Sog‘lom oila – sog‘lom jamiyat poydevori” konsepsiyasi. – 2023-yil.